

Tandori Dezső

SZAKADJ KI

Bármit megmagyarázhatsz, így se mérsz el
addig, míg úgysem érsz el az egészszel,
a magyarázó jel tört töredék jel. – – –

Átkelve a Torony után a Szajmán,
a korláton túl a vízre hajolván,
valami viz-fedője-árny borul rám.

Mintha ők kirándulnának, e tűntek,
és én próbálnám szólítani őket,
de félek, összetörnek, ködbe hülnek.

Szpéro sosem élt kinn téli hidegben,
mégis ő nyugtat most szárny-vetve engem,
lehetne tovább nyugton bármi mentem.

Auteuil-be igyekszem, az akadályra
Kanyart a verebeké ott a pálya,
velem kenyér, mag; tűntük ár-apálya;

meglétük árnya. Ezzel a halottak,
kik vig pillényi hajón tofafutnak,
nem kezdenek már semmit, eljutottak

arrafelé, hol semmit odahagyni
nem lehet, nem kell, fölötti-alatti
intelem nem int szárny-kézzel: „Szakadj ki...” – – –

Honnét és mire? Hagynak türelemmel,
maradjak, ami voltam, amit ember
szabása tűr ama szürke szinekkel,

mik magyarázhatók, de el nem éred
szárny-alól-jelenésük, eme lények
semmiként jelenítik az egészet,

mely töredék jel, átjutva a Szajna
hidján, fázottan betérve a parkba,
intést hallva, épp visszanézni arra,

hol ez nekik már csak kirándulásuk,
és akik neked ők még: szürke másuk,
előtted járó képzelt rándulásuk;

hogymintha volna olyas lehetőség,
mely készséggel kihagyja eszelősét,
hagyja, képzelt dolgával bibelődjék,

képzelt dolgával, amely a világ ma,
a világ tegnap s holnap, s oly irányba
nézzen, hol mégis: visszazár a szárnya...

Kinek és mit? Semmire és sehogy,
és nem gyarapszik, hazugul, mi fogy.

SZPÉRÓNÁK, PÁRIZSI

Ha majd halott lesz Ön, és én, úton Auteuil-be,
Megyek az Egyesült Nemzetek fél-körútján,
Megyünk, ki-melyik-út, mert Önnek kedve szottyán,
Hogy egy pille-hajós programját ne törölje,

Mondom, de hát kinek, hajóznak egybegyűlve,
Mind, kikhez szólhatok, de csupán a borostyán
Rezdül a parkban itt, ahogy – muszáj! – huggyozván
Nézek, nem látja-e akárki, egyre, körbe:

Akkor, Ön tudja jól, ugyanúgy semmi nem lesz,
Nem lesz több, mint ami szóként elmúlhat ilyképp,
Csak nem ragaszkodom kivételes helyemhez,

Nem ahhoz, hogy az élőt még oda visszaintsék,
Ahol se hol, se merre nincs már, és nincs ahonnét;
Nicsak, mit ad nekem? Nincs. És az sincs, amit elvesz.

SEMMI MAGYARÁZAT

Ti eltűntetek – semmi magyarázat
nem veri föl a házat.

Akik utánatok még itt maradtak,
reátok nem mutatnak.

Akármi jel kél, csak a képzelettel,
mint önkény tévelyeg fel.

De nincs lent és fönt, nem mutat semerre,
fonjatok bármi jelbe.

Tárjam szét bár karom, vágjam hanyattom,
nincs mit így odahagynom:

veletek nincs mit, merő jelbeszéd csak,
kakas, mibe a szél kap,

és a tetőn nem szól kiáltózástok,
némák válaszra mások,

forog a fű, kóróvá hull a száraz
évszakban, ime, már az

fog teret, ami azon túl-lazul,
mi megvolt igazul.

JEGYZETEK, ELSŐSORBAN A VERSEK ELMONDHATÓSÁGÁHOZ

A SZAKADJ KI a három darab közül másodikként keletkezett, mintegy a SZPÉRÓNAK, PÁRIZSI magyarázatául. Ezért az 1. és a 2. sorban a magyarázatelem. *Elmérni valameddig* – kb. mérőeszközzel, mérési lehetőséggel, felfogással eljutni valameddig. A három vonal után új, cselekményes rész kezdődik. Felfokozódik, de ez hanggal nem érzékeltetendő, a következő három vonalig. Az 5. és a 6. sor természetesen fordít a valóságon. A vízen sikló hajó nem vethet a fent álldogálóra árnyat. Alapképzetem, hogy halottaim – Szpéróék, tehát a meghalt madarak – Párizsban jártomkor mindig hajókáznak a

Szajján, ez a pille-hajó motívum etc. *Szárny-vetve*: a madár hirtelen kilöki oldalt a szárnyát. *Mentem*: menni, az, hogy valahova megyek. *Auteuil*: a párizsi akadálypálya, vagyis lóversenytér. *Kanyart*: lásd Pécssett stb. A kanyarban. Az egyik távoli kanyarban szoktam etetni ezt a népet, ha korábban érkezem, s az aluljáróból, a pálya hátsó bejáratának alagútjából bukkanok ki. Az emberek elücsörögnek, piknikeznek a fűvön etc. A pontosvesszők kurta szakaszokat tagolnak, az ismétlés, mely rímet lop a sor belsejébe: eltávolítást céloz. *Túr ember szabása*: amit ember felfoghat. *A szürke színek*: igen változatos árnyalatok. A madár szárnytollai alól bukkannak elő, kromatikus együttes, előbukbanásuk azt jelzi, a madár jól, biztonságban érzi magát. Pl. ha kezemben ül, fireg-forog, alszik. *Rándulásuk*: halálukkor kb.

A SZPÉRÓNÁK, PÁRIZSI természetesen Ronsard Heléna-szonettjének köszönheti létét. Sokára ugrott be a *halott* szó az *öreg* helyett. Szpéró természetesen már rég halott (1988. június 6.). Az első vers valóban semmiféle magyarázandót nem hagy itt.

A SEMMI MAGYARÁZAT logikus záradék. Nem veri föl a házat: groteszk, lezser, de nem vicces. Rejtendők ezek a lényegi elemei. Inkább csöndes megrendüléssel mondandó. A 3. és 4. sor: a még élők léte nem „utal”, nem „foglalkozik” a holtakéval. Persze mi, emberi lények egybelátjuk őket. Ők nem egyek a túntársakkal ma. *Az fog teret*: az teresedik, annak lesz kiterjedése. Az utolsó két sor ritmust vált, visszautal Kálnoky László FÉRFIKOR című versére.

TD 1993. I. 2.

Megj.: Figyelemre méltó szempont a kétszer is előforduló *és én* értelmezése. Egyértelmű – tartalmilag, logikai mód. De többletet sugall, akképp, hogy *ha majd halott lesz Ön is, és én is*. Persze, a vers akkor értelmetlen volna. Ám a vers egy valósághelyzetet fejez ki – melyről így az gyanítható, hogy (a kommentátor – „a költő” – szerint) szintígy jócskán értelmetlen. Az első versben szereplő *és én* után azért került – utólag – kettőspont, hogy ugyanezt a visszazárást adja, leheletnyit. Kibontani e többletértelmet itt sem szabad, de az elbizonytalanítás beleérzendő (általa, a verstartalomba etc.), hanghatássá is tehető. Kétszerkettős értelemig itt sem bontható le azonban. Mondani sem kell, hogy a kommentátor – „a költő” – azonosságát kívánja kifejezni ez az elem, olyas önazonosságát, mely csak a halottaival elemien meglévő azonosság révén lehet az ő számára hiteles. Mivel pedig e kifejezés érdekében alighanem a hétköznapi állagúnál nagyobb erőfeszítések tétetnek, a kommentátor – „a költő” – ezt tartja hitelesen annak, ami ő; azt az egyben-létet, amit ez a sugallt összemosás sejtet.